

HIÁNYJELEK

Tudta, hogy hiányérzete lesz.

Hanyatt feküdt, két kezét összekulcsolta a tarkója alatt, úgy várta engedelmesen a szenvedést. Elsuhanó autók lámpái szaladtak fel a menyeyezetre, aztán lecsúsztak a falon, egyre keskenyvedve a megsemmisülésig. Mellette a párnán emberfejevájta homorulat — ez még nem volt hiány, nyom volt, majdnem jelenlét. Akárcsak a másféle meleg, amit a távozó mint egy égve felejtett lámpát hagyott maga mögött és az emberi szagnak az a vegyelemezzhetetlen mixtúrája, amely az EN-t a TE-től és a TE-t az O-tól megkülönbözteti olyankor is, amikor a személyes névmások megfeledkeznek magukról, s átengedik létüket egy grammatikátlanul lebegő állapotnak.

Figyelte magát, várta a hiányérzetet, tudta, hogy bekövetkezik, csak még várat magára, közben előre fogalmazgatta a finoman tagolt panaszt. Ismerte a szenvedés hasznát s az örömet, melyet a hasznosnak tudott szenvedés gögje juttat az emelkedett léleknek. Ez rossz — taszított el szinte utálkozó mozdulattal egy tolakodó jelzöt. Nincs itt, ismételtette pedagógikusan, elment, hetekig távol lesz. Félni próbált, majdhogynem félni igyekezett ezektől a hetektől, de nem tudta őket elképzelni: nem voltak. Következésképp hiány sem volt. Akinek hiányoznia kellett volna, valószínűsabbnak, jelenvalóbbnak tűnt, mint érkezése és távozása között, amikor nem gondolt rá, mint ahogy nem gondolunk a takaróra, amely ránk simul, a zenére, miközben átjár, a virágra öntözés közben, a kávéra, mi alatt beszippantjuk aromáját.

Úgy érezte — most, hogy késett —, szüksége van erre a hiányérzetre, olyan fontos, mint a szünet a tételek között, aggasztónak találta elmaraadását. Félt az elégedettségtől. Fél órával ezelőtt rendezett is egy műjelenetet, kívánt valamit, amit majd csak megbánni lehet később, jóvátenni nem, valamit, ami benépesíti a hiányérzetet, el lehet vele pepecselni, hadd múlték az idő: hogy is kellett volna, mit nem kellett volna.

Úgy tett, mint a gazdag, aki bőjtől és koldusgúnyát ölt, hogy aztán Schlemihlként felpanaszolhassa tarthatatlan helyzetét. Csakhogy ez a láthatatlan árnyék — nem a kibocsátott, hanem a magába fogadott — egészen áthatotta már. Közömbösen tűrte, hogy hiánynak nevezzék vagy jelenlétnek, vágynak, beteljesülésnek. A dolog neve és a nevek dolga öszszemosódott. Nem a hiányzó hiányzott, csak a hiány.

Ezen nevetni lehetett volna. Mégse nevetett, nem is sírt. Nyugodt volt. Nem volt miért aggódnia, tudta, lesz hiányérzete.

És ekkor felüvöltöttek a kutyák, a Fiziológiai Intézet kísérleti kutyái. Eszébe jutott, hogy a város egyik népszerű figurája, a lottóárus, akit mindenki szeretett, s az aranyszívű író novellában örökítette meg, csendesen elhunyt az aggmenházban. Alacsony, kövér bácsi volt, teljesen kopasz. Ennek a históriának, persze, semmi köze sem volt a kutyákhoz, hacsak az nem, hogy mind a kettő valami zavaros büntudatot ébresztett benne. A

büntudatnak viszont a hiányérzethez nem volt köze, vagyis csak éppen annyi, hogy formát adott az alaktalannak. A fájdalom még nem forma — figyelmeztette magát, miközben átjárta már az iszonyat: kizsigerelt és egyelőre életben hagyott kutya volt és Blatt bácsi és megfagyott gyermek — minden, ami nem lehetett, minden, ami kitaszítottság, megalázó kín, visszhangtalan gyötrellem, iszonyodás a semmitől, ami végül is ennél a mindennél csakis jobb lehet.

Érezte, hogy elálmosodik, mind puhábban süllyed bele a tompa sajtóságba, amit a gyerek érez, amikor este magára hagyják a lakásban, és már sajnálta magát. Hiányozni akart valakinek, mert olyan volt, akinek csak az tudott hiányozni, akinek ő is hiányzik. Megdördült az ég, lezúdult az első, heves zápor, aztán szemerkélni kezdett, s ő tudata utolsó éber vilámlásával megértette, miért vakította meg magát Oidiposz király.

TÜKÖR

Ha évekre bekattanna mögöttem egy zár, és négy fal húzná ki magát sápadtan, hogy őrizze határait, s én csak egyetlen tárgyat kényszeríthetnék, hogy velem maradjon, az nem könyv lenne, nem kép és nem hangszalag, hanem egy tükör.

Elég lenne.

Végre megtanulnám magamat. Eddig nem értem rá, mert szakadatlanul tenni kellett valamit, nőni, megállni, leülni, felállni, elmenni, visszajönni, öregedni, fiatalodni, hallgatni, vigyázni, figyelni, aludni, felébredni, akarni, várni, hinni. Hinni, hogy mindez — valami, és elhinni, hogy az lenne a semmi, ha bekattanna egyszer mögöttem az a zár, a falak öszszebbhúzódnának, hogy egymásnak vetett vállal őriznék határait, s én tükörszolgám vagy -uram — kiderülne végre, micsoda voltaképp — társaságában maradnék.

Úgy aludnék el az első este, hogy ernyedtt markomból koppanna le. Éjszakára megvakulna, mint látható énem álmában, látszat szerint, vagy álmodna helyettem, aki végre csak aludnék, s közben éber is lenne, tárgyilagossá helyettem. Magába szívna puhán a sötétséget, és simulna a pirkadathoz, és keményen visszanézne a mennyezetre reggel, úgy, ahogy én sose tudtam, mert mindig mást láttam, mint amit néztem. Megismertetne egy olyan világgal, amelyben nincsenek hasonlatok. Amelyben minden mindenkor önmagával azonos és csakis önmagával, ámen.

A minden — ő lenne. A mindenki — én. Magamat nézném benne, s ő is engem nézne önmagában. Reggel elcsüggesztene, hogy estére megvizsgáltathasson. Minden este őszintén hízelegné vissza, amit minden reggel elvesz. Nem hazudna, mert nem szeretne, nem sajnálna és nem irigyelne, olyanakk mutatna, szenttelenül, amilyen *éppen akkor* vagyok, végtelen premier plan-ba sűrítve arcom perceit, perceim arcát.

Naptáram lenne és órám, naptárrá és órává tenné a fogak sárguló zománcát, a szem szürkülő kékjét, mely szépen húzódná le a szemgödör alatti árokba, s ott csúnyán múlna ki, mint a csavargók. Elfelejtene nyomban, amint elvonná szemem elől a fáradtság vagy a rémület, s ismét tel-

jesen betölteném, mihelyt jókedvem színe elé bocsátanám. Csak ő szolgálhatná megvesztegethetetlen hűséggel a változást, ami vagyok, hisz ő maga nem változik sohasem. Nem fagy be, mint a tó, és nem fortyog, mint a láva, csak mutatná, hogy fagyok és fővök, folyékonyan az időben, szilárdan a térben. Mindent megtudnék tőle magamról. Mindent, amit akarok és mindent, amit nem akarok tudni. Megkapnám végre, amire mindenki vágyik, hogy a másik is ő legyen, vele egyszerre szép és csúnya, és halálra-vált és vidám, elnéző és csúfondáros.

Ekkor következne a döbbenet. Dadogva kérném, hogy szeressen, s az ő szájaszéle is éppúgy megremeagne; gyűlölettel merednék rá, ádázul viszszanézne. Hátat fordítanak. Nem üldözne. Kivárná, közömbösen, hogy viszsztatérjek. Mert mindig vissza kell térnem arcom színhelyére. Csillapíthatatlanul kíváncsi vagyok magamra. Csak magamra vagyok kíváncsi, de ő, a tükör nem kíváncsi rám, csak készségesen kielégíti a kíváncsiságomat. Ez vonzana és megalázna. Rándulna már a kezem, hogy a földhöz verjem, de még tükröt sosem öltem szándékosan, mind úgy haltak meg a tükreim, mintegy véletlenül, éppen akkor, amikor megunták lényemet mímelni.

Első találkozásomra a tükörrel nem emlékszem. Az utolsó tükörben, melyet szép régi szokással, remélem, elémtartanak majd, és nem párásodik be, nem láthatom magam. Éppen a legérdekesebb arcaim hiányoznak majd a kollekciónból, tehát sose olvashatom ki magam — az első fejezet és az utolsó nyomtalanul eltűnik a szemem elől. Tehát mégis a tükör győz végül, a tükör, amelyet nem érdekel a győzelem, amely nem küzd, és nem akar tudni, és nem akar még legyőzni se engem. Mi értelme akkor az egészségnek? Mit mondhatnak a közbülső arcok? Ki tette ezt velem, velünk? Miféle kegyetlen vagy — ki tudja? — kíméletlen cenzor? Leszármazottja lehetett a mondabeli királynak, aki összetörette országa összes tükreit.

Ne nyissák ki az ajtót. Ne tágítsák határaitamat látóhatárrá. Még nem végeztem. Még nem láttam összes magamat.

És vegyék tudomásul, ha a tükrömet elveszik, rajzolni fogok.

Weisz István: Magány

